Det är ok att vara stolt. Du bor i ett unikt hus!

Tänk dig Björkhagen för prick femtio år sedan. Björkskogen stod där som nu och berörm den låg fält, åkrar och skogen. Markuskyrkan var inte byggd, inte t-banan och inte skolan heller. På höjdena runtomkring stod nybyggda bostadshus och lyste rött i regnet. Den Stockholmska regnskuran var en ballrande byggplats. Höghus var på modet. Ett kort tag var höghuset i Björkhagen faktiskt Stockholms högsta.

Länge hade man mest byggt låghus med tre till fyra våningar, som i Hammarbyhöjden. Men det började kännas trångt att inte få stacka ut. Sveriges ekonomi gick för högtryck efter kriget. Från hela landet flyttade folk in till städerna.

Politikerna sökade mot ett nytt samhälle där alla skulle få moderna jobb och egen bostad. De snegladé på New York, Chicago och London för inspiration. Björkhagens centrum skulle bli ett av de första exemplen på det nya tänkandet.

Efter tre års byggande stod huset klart 1957. Några år senare kom miljonprogrammet (1 miljon bostader på 10 år) och höghusen skött upp som svampar i floroterna runt Stockholm. Men Björkhagen var först och står fortfarande i ensamt majestät.

Redan från första ritningen var huset tänkt att förverkliga visionen om det nya Sverige. Alla slags människor skulle få bostad här. Som en liten by i miniatyr för 400 personer.

Det fanns lägenheter för alla åldrar och familjer: ettor, tvåor, treor, fyror. Ettorna och en sexa. De fyra nedre våningarna innehöll ett gångbomskotell med 115 sängplatser, gemensamma kök och vattrum. Ungdomarna kom ofrån från landet och sökte jobb i stan. Till ungdomshostelet bokades en servering och samlingslokaler. Husfar och husmor skötte rutjunsen och byttte lakan varannan vecka.

Det fanns också förskola och spårbarnsavdelning eftersom föräldraförsäkringen inte var uppfunnen. I källdaren låg garage och Essons bensinmack. Behövde man reparera sig själv så fanns likare och tandläkare i huset intill. Som kronan på verket planerades den begravningsbyrå. Ett hus för alla behov alltså. Byggt i hällbar betong.

Många har sökert irriterat sig på den malliga betongklumpen genom åren. Men titta har unikt huset är utformat jämfört med många andra byhåus. Alla fasaderna är olika. Mot väster är det fönstren som utmärker sig. Mot öster dominerar balkongerna som små fägelholkar. Är norr förstår man att det är trapphuset samt toaletter de som behagsfullsönsters och på sydsidan ser man hur korridorerna kommer fram bakom indragna balkonger. Arkitekten ville på detta sätt att husets funktioner skulle synas på fasaden. Det som i alla fall felligt.

Huset har blivit berömt för sin märkliga planering. Lägenheterna snurrar runt varandra i ett system som ingen riktigt tycks begripa.

Men så här ligger det till: På första, 6 :e, 7 :e och 9 :nejan på ena sidan huset finns smålägenheter, tre ettor och en tvåa med lokskåp i varje korridor. Smålägenheterna var först tänkta som pensionärsbostäder och är ljusa och fint planerade. Det är deras fönster som ser som fyrkantiga rutor på fasaden mot tvåanan. Totalt finns det 12 ettor och 4 sådana tvåor i huset.

De övriga 48 lägenheterna på plan 6-9, tolv i varje korridor, är alla utföreda i etage i halvplan. Innanför dörrarna finns en liten tamber och en trappa där varannan går upp och varannan går ned. De två lägenheterna längst i sidor i varje korridor har fönster åt tre håll och ett eller två extra rum.

På plan 6 leder trappanna ned till atelljälägenheter med 3,90 i takhöjd med balkanna, och kök, sovrum och balkong mot skogen. I hörnlägenheten med utsikt åt stejlsen större med fönster åt söder och dessutom finns två sovrum. Totalt finns det sex sådana atelljälägenheter på våning 6.

På våningarna 7 och 8 ligger det framförallt trerummare, totalt 30 stycken. De är byggda i etage med fönster åt både öster och väster. Men hörnlägenheterna i södra delen av huset har två extra rum vilket gör att det finns sex stycken femrummare med utsikt åt söder. De största lägenheterna ligger på plan 9 och är uppdelade i fyra halvplan. Fem av dem är fyrarummare med ateljé och en har sex rum med ateljé.

Arkitekten Georg Varhelyi menade att det som gör resultatet så bra är hur hela byggnaden behärskas ljusinfallet i lägenheterna. Kanske hade ingen undrat varför så många lägenheter är byggda i halvetage? Skälet är att huset är så djupt, 14 meter, och ljuset inte skulle kunna skina genom en lägenhet om den hade legat på ett enda plan. Om du bor i en trea, fyra eller femma i huset kan du läst se själv. Still dig i trappan och se hur solljuset strålar från ena sidan över till den andra. Etagelägenheterna har en annan bra funktion också, nämligen att man minimerar antalet korridorer som tar plats från boendet.

Våning 2 och 4 som till 2002-2003 när ungdomshotellet byggdes om till 23 familjebostäder och genomgångsbonde är Stiftelsen Hotellhem Stockholm. Dessförinnan var det fem våningar med 19 ettorkrum, två dubbelrum och två dubbelbäd på varje, med sammanlagt 115 sängplatser. På varje våning fanns gemensamma kök, TV-rum, dusch och vättrum samt telefonhytter.

När ungdomshotellet revs slängdes det mesta av den slitna inredningen ut, men fönsterbrädorna av ölländsk kalksten blev kvar. Flera av de nya lägenheterna är byggda i etage precis som vårningarna ovanför, men den geniala planeringen med halvplan som släpper in ljuset gick inte att överföra.

Vår vinden tar i känner man ofta hur det skallrar i fönstren. Men ingen oroslå till oss, huset är byggt med en stomme av armerad betong. Det är därför det är så svårt att borra i väggarna för tavlor. Andra vårldskriget låg bara några år bakåt i tiden och därför satte man in både mattforlråd och ordentliga skyddsrum i källaren. Idag ställer vi cyklarna där.

I en finsk arkitekturtidskrift beskrivs huset entusiastiskt som ett exempel på tramtidens arkitektur. Här kan man läsa följande fantastiska citat. *"Det är ett komponerat för det abstrakta och passiva sättet att leva i denna höghusbyggnad, det högsta bostadshuset i Skandinavien, har man för dess invånare planerat individuella trädgårdar i byggnadens omedelbara omgivning."*

Höghuset i Björkhagen är definitivt ett unikt hus i svensk byggnadskonst. Men det finns en hel del att undra över också. Varför ritade arkitekten in trapphuset och hissarna mot norr? Lägenheterna i söder blir ju varma som en basta på sommaren och ingen får utsikt rakt mot Stockholm. Rörmokare och elektriker lär slita sin hår över de obegripliga ritningarna över rörstammar och ledningar. Och varför går egentligen gångvägen till tegelhusen på kullen tvärs igenom vårt hus och inte runt? Mysterier, mysterier…

Fakturatu: Arkitekt Georg Varhelyi

Född i Budapest 1913 och studerade till arkitekt i Brno i Tjeckoslovakien det det fanns en känd skola med inriktning på modern arkitektur.

Flydde från Ungern till Sverige i februari 1939, en månad innan Tyskland invaderade Tjeckoslovakien.

Arbetade under 10 år på arkitektkontor och ritade bl a restaurang Bacchi Vapen och flera hyreshus i Stockholm.

Startade eget 1948 och fick uppdraget att rita hotell Malmen på Söder. Uppdraget att rita Björkhagens Centrum 1953 blev ett av hans största.

Har ritat närmare 400 projekt runtom i Sverige: skolor, simhallar, bostäder, villor, bagerier, butiker, idrottsplatser, restaurangar, parker och kommunecentra och en kyrka.

Mellan 1968 och 1978 chef för Parkförvaltningens arkitektkontor i Stockholms stad.

På sin 85-årsdag berättade han för Dagens Nyheter att hans idé med arkitektur var "det rena som berfiar"och gav huset i Björkhagen som exempel.

Avled i december 2001 och begravdes i Bergshamra kyrka som han gått ritat.

Fakturatu Björkhagens höghus, kvarteret Duggregnet 5.

Planerat för att hysa upp till 400 invånare.

Längd: 47 meter

Bredd: 14 meter.

Höjd: 50 meter

Antal våningar: 16 på västsidan, 17 på östsidan.

Totalt finns 48 balkonger på östsidan.

Hyreslägenheter: 64 totalt

12 ettor

4 tvåor i enplan

5 tvåor med atelje och en trea med atelje

30 treor i etage,

6 femmor i etage

5 fyror och en 6-a med atelje och etage.

På plan 2 och 4 ligger 23 stycken nybyggda genomgångslägenheter varav flera i etage.

Lägenheterna hyrs av Stiftelsen Hotellhem Stockholm. Lägenheterna byggdes 2002-2003 där det tidigare ungdomshostellet legat.

Ungdomshostellet på dåvarande plan1-5 hade 115 sängplatser, varav 95 enkelrum, 5 dubbelrum och 5 dubletter. Till hotellet hörde också gemensamma kök, toaletter och lärsrum.

Planeringsstart för husbygget 1953

Byggstart 1954

Klart för inflyttning 1957

Tunnelbanan öppnades 1958

Björkhagen den första 1-banefröreten i Stockholm

Björkhagen var fram till 40-talet helt obebyggt. Här fanns bara skog, åker och äng. Det fanns inte ens ett namn på området, så man bestämde namnet Björkhagen med tanke på björkdungen. Större delen av lägghen och punktbusen i området uppfördes under slutet av 40-talet. Centrum blev klart 1957 och året efter kom tunnelbanan.

Då fanns betydligt mer service än idag: flera livsmedelsbutiker, frisörer, kemtvätt, blomsteraffär, järnaffär, bensinmack, fotoaffär, radio och TV-affär, bank och post. Flera butiker låg bra över till t-banan men revs i mitten av 90-talet eftersom de senaste decennierna slitit ut underhålla. Björkhagen var tänkt för 10 000 invånare och nu bor här knappt 5000. Så inte undra på att servicestodbet har minskat.

Höghus var på modet under 50-talet och flera av Stockholms kända höghus byggdes ut: Skattekrapan, Wennergrens Center, Folksamhuset och Hötorgscskraporna. Ett av Europas mest kända bostadshöghus ritades av en schweiziske arkitekten Le Corbusier i Marseille i Frankrike 1950. Det gav inspiration till många arkitekter runtom i världen. Men Georg Varhelyi var på en vising av höghuset i Björkhagen att han minsann inte hade sneglat på Le Corbuser. Och fakturan är att vårt hus är betydligt smartare planerat.

Stycken som trär fick plats i tidningen:

Natur, ljus, frisk luft och ett sunt liv var höga ideal för bostadsbyggandet på 50-talet. Det skapade ett nytt bottenvåningen hade inte mindre än tolv dörrar ut mot gården och skogen är ytterligare ett exempel på hur viktigt det måste ha varit. Ellersson huset är k-märkt och inte får bygga om hur som helst gjorden en inventering av hur inredningen sett ut när huset byggdes. Utredningen konstaterade att korridorerna från början var målade i olika ljusblå nyanser och på golvet låg gröna, blå, svarta och bruna golvplattor i rutmönster.

Golvlister och dörrar i lägenheterna var tidsenligt betsade i brunt (sk gabon-dörrar). I flera lägenheter finns den ursprungliga köksinredningen kvar, men på många hålt har den också försvunnit.

Björkhagens höghus står som en mitsten mellan skogen och staden. Under 50-talet urbaniserades Sverige och vårt hus blev ett experiment för integration av hitflyttade

ungdomar från landet. Det blev Sveriska Bostäders flaggskepp. Rada politiker och tjänstemän fanns bland de första som flyttade in. Allt kanske inte fungerade som det var

tänkt men mycket är fortfarande specielln: höjden, lägenheterna, grannklinsen. Vi kan vara stolta över att bo här. Men hur ser visionen ut idag? Är att ta emot boende ännu längre bort ifrån Stockholm än den svenska landsbygden, från resten av världen.

Miltonen blev en pinne i globaliseringens virvel.

Men historien om vilka som bott här och bor här nu kräver en helt egen artikel.